

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra práva

Teze diplomové práce

**Integrace občanů tzv. třetích zemí v Pardubickém kraji
pohledem cizince a státního úředníka**

Martina Blümelová

© 2015 ČZU v Praze

Integrace občanů tzv. třetích zemí v Pardubickém kraji pohledem cizince a státního úředníka

Souhrn

Práce si klade za cíl představit problematiku integrace cizinců tzv. třetích zemí v návaznosti na legislativní podmínky vybraných politik České republiky. Pozornost je směřována zejména na oblast pobytové politiky a oblast výdělečné činnosti a jejich zastoupení úřady v České republice. S tím souvisí uplatnění cizinců na trhu práce i ekonomická samostanost cizinců v hostitelské zemi. Teoretickou část doplňují instituty migrace a integrace cizinců a působení center na podporu integrace cizinců a neziskových organizací v dané oblasti. V praktické části je provedena analýza plnění jednotlivých povinností cizinci tzv. třetích zemí, jejich chování, vystupování, znalost právních předpisů z pohledu úředníka, se zohledněním práce a názory pracovníků při práci s cizinci v integračních centrech. Práce pojednává i o možných selháních při integraci cizinců - bariéry legislativní, kulturní i interaktivní. Na základě analýzy a komparace dat v praktické části jsou navrženy možnosti rozšíření procesu tvorby integrační politiky ČR, spoluprací mezi úřady a integračními centry, vzájemnou provázaností mezi úřady, ale i samotnými doporučeními pro cizince.

Klíčová slova: cizinec, integrace, pobyt, podnikání, povolení, společnost, správa, úředník, zákon, zaměstnání

Cíl práce

Cílem práce bude zhodnotit rozdílnost přístupů institucí v rámci integrace cizinců do společnosti, poukázat na strnulost a složitost legislativy nejen pro cizince, ale i úředníky. Zjištěné informace a skutečnosti budou ověřeny a potvrzeny v praktické části. Pro naplnění práce budou sledovány tři dílčí cíle, které budou dosaženy pomocí výzkumných otázek, a to za prvé, zda si je cizinec vědom svou působností na území ČR, že vstupuje určitou měrou do integračního procesu? Za druhé, do jaké míry cizinec využívá či nevyužívá pomoc organizací na podporu integrace cizinců? Za třetí šetřením zjistit, jak je schopen být cizinec soběstačný při jednání? Snahou bude rovněž upozornit na postavení cizinců tzv. třetích zemí v majoritní společnosti. Navazovat bude výzkumná otázka, zda současná

pomoc ze strany integračních organizací, ale i úředníků, bude stačit cizincům k tomu, aby zvládli své základní plnění povinností na úřadech, ale i v jiných situacích bez pomoci a bez větších problémů.

Metodika práce

Zvolenými metodickými nástroji pro tuto práci budou komparace, obsahová analýza dokumentů, rozhovory a technika dotazování. Práce popíše z teoretické stránky oblast integrace cizinců tzv. třetích zemí. V této části bude jako zdroj použit zejména zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců, ve znění pozdějších předpisů. Práce bude charakterizovat zásadní pojmy, druhy pobytů cizinců tzv. třetích zemí, základní povinnosti a skutečnosti, které musí být doloženy při různém účelu a které musí být splněny při žádosti o pobyt či vízum. Budou definovány pojmy migrace a integrace a jejich důležitá role z hlediska právního poradenství, kurzů českého jazyka a dalších doplňkových služeb poskytovaných centry na podporu cizinců i nestátními neziskovými organizacemi. V praktické části bude provedena analýza plnění jednotlivých povinností cizinci tzv. třetích zemí, jejich chování, vystupování, znalost právních předpisů z pohledu úředníka Odboru azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra, pracoviště Pardubice (dále jen OAMP) a Okresní správy sociálního zabezpečení Pardubice (dále jen OSSZ). Technikou dotazování, formou polostrukturovaného rozhovoru a dotazníkového šetření bude pokládáno několik dílčích výzkumných otázek tak, aby došlo k naplnění cílů. Aplikací rozhovoru bude zohledněna práce a názory úředníků. Výsledky dotazníkového šetření budou zpracovány statistickou metodou, budou vytvořeny tabulky pro záznam dat, kódovací tabulky. Data budou zaznamenána do statistického programu SPSS ČZU, ve kterém se uskuteční další zpracování. Zároveň v rámci celého Pardubického kraje budou srovnány počty cizinců tzv. třetích zemí, kteří využívají služeb a pomoci v oblasti jejich integrace. Budou porovnány i celkové počty osob samostatně výdělečně činných (dále jen OSVČ) i počty OSVČ cizinců. Závěr práce bude věnován zhodnocení přístupů úřadů, které po cizinci požadují povinnost a přístupů zástupců center, které mu poskytují pomoc. Práce bude mít význam nejen jednotlivě pro cizince a úředníky, ale i pro regionální platformu zástupců a institucí zúčastněných v dané oblasti a zejména by se mohla stát podnětem přímo pro Ministerstvo vnitra ČR. Závěrem této práce bude provedeno zhodnocení teoretických a praktických poznatků. Práce bude využívat poznatků z literatury, webových

stránek příslušných ministerstev a organizací, bude využita praxe výzkumníka, jeho vědomosti a zkušenosti z práva sociálního zabezpečení a příslušné zákonné legislativy.

Závěr a zhodnocení výsledků práce

Cílem práce bylo představit a zmapovat integraci občanů tzv. třetích zemí v Pardubickém kraji, a to z pohledu úředníků vybraných organizací státní správy, z pohledu pracovníků integračních organizací a zejména z pohledu cizinců samotných. V teoretické části bylo mým cílem vysvětlit základní pojmy a legislativní ukotvení problematiky pobytových oprávnění a podnikání (OAMP, OSSZ). Dále nastínit aktivity organizací, které se zabývají integrační problematikou. Jsou jimi v Pardubickém kraji MOST PRO o.p.s. a Centrum na podporu integrace cizinců. (dále jen CPIC).

Na teoretickou část navázala část praktická, ve které je představen prováděný výzkum a jeho výsledky. Z odpovědí, které poskytli pracovníci úřadů, vyplývá, že v integrační problematice pokládají za důležitou samostatnost cizinců, schopnost nebýt závislý na pomoci neseriózních zprostředkovatelů a nepracovat za minimální mzdu a pod úroveň svého vzdělání. Dále zde bylo zjištěno, že respondenti pokládají za zásadní problém na cestě k úspěšné integraci bydlení na ubytovnách, důraz kladli také na odstranění jazykové bariéry a zvládnutí českého jazyka ze strany cizinců a jejich snahy integrovat se. Ve vztahu cizinec a pracovník „integračních“ organizací spatřují pracovníci úřadů za základní princip slušnost a vstřícnost, profesionální a důvěryhodné chování. V oblasti bytové situace přinesly odpovědi respondentů nový aspekt, kterým je stereotypizace, předsudky, etnocentrismus ubytovatelů, které ztěžují cizincům možnost najít vhodné ubytování.

V oblasti využívání služeb integračních organizací v Pardubickém kraji bylo zjištěno, že žádný z respondentů nevyužívá služeb jiné organizace než MOST PRO o.p.s a CPIC (64 respondentů ze 106). Služby integračních organizací nikdy nevyužilo pouze 19 dotázaných. Z výsledků je dále patrné, že pokud cizinec využívá služeb těchto organizací, tak většinou vícekrát. Ze šetření vyplynulo, že jedním ze základních problémů úspěšné integrace občanů tzv. třetích zemí je jazyková bariéra. V teoretické části práce byly představeny integrační organizace a jejich aktivity, kterými jsou mimo jiné i jazykové kurzy pro cizince. Obě zde prezentované organizace nabízejí kurzy českého jazyka pro cizince. Z tohoto důvodu se stal jednou z výzkumných otázek cílených na respondenty z řad cizinců i dotaz, který se týkal kurzů českého jazyka. Většina dotázaných (76 ze 106) využila nabídky integračních organizací a absolvovala některý z nabízených jazykových

kurzů, přičemž spokojenost s těmito kurzy převážila nad nespokojeností (49 spokojených respondentů). Další výzkumná otázka se zaměřila na zjištění skutečnosti, kterých služeb integračních organizací cizinci nejvíce využívají, a překvapením bylo, že se nejedná o tlumočnické služby, ale zejména o právní a sociální poradenství. Na druhou stranu z výzkumu také vyplynulo, že setkání s úředníky, pracovníky center při řešení svých povinností pokládá většina dotazovaných za problematické z důvodu jazykové bariéry (84 respondentů) a 40 respondentů uvedlo, že má dokonce z jednání strach. Neznalost českého jazyka je tedy zásadním problémem nejen z pohledu státních úředníků, ale také z pohledu cizinců, a prostupuje celým výzkumem.

Snahou bude předat adekvátním způsobem informace dál na úřady a organizace dotýkající se, nebo se přímo zabývající danou problematikou. Úkoly z toho vyplývající jsou za prvé naučit cizince český jazyk, za druhé zprostředkovat jim informace o problematice sociálně-právní hned při vstupu na území ČR. Úřady požadující po klientovi povinnost z hlediska obsahu a zaměření činnosti nemají časový prostor pro poradenství. Z rozhovorů se zástupci CPIC a MOST PRO o.p.s. vyplynulo, že čas strávený individuálně s klientem – cizincem z tzv. třetí země - nezabírá velký podíl celkového času poradenství a služeb vykonávaných organizacemi na podporu klientů. Přitom aktivita stráveného času s klientem by měla z nějakých 30 % vzrůst alespoň na 60%. Samozřejmě za předpokladu rozšíření center, tedy i dotací na jejich činnost, například z různých operačních programů EU. Nedílnou součástí je činnost neziskových organizací, které tady suplují činnost státu, tudíž i ony by měly být správným způsobem financovány. V neposlední řadě je činnost integračních center vyplněna prací dobrovolníků. Propojením pracovníků úřadů s integračními centry by mohla vzniknout pravidelná školení cizinců v oblasti platných právních předpisů.

Výsledky výzkumu ukázaly, že největší požadavky v této oblasti jsou kladeny na odstranění jazykové bariéry, která je příčinou problémů a nedorozumění při jednání cizinců nejen na úřadech. Nekladme však vinu pouze na jazykovou bariéru, neboť složitost a neustálá proměnlivost legislativy v České republice zamotá hlavu i samotným reprezentantům státní správy, natož pak cizinci, který se snaží naučit česky a pochopit zdejší mentalitu, zvyky a zákony. Klíčovým se mi zde jeví zejména zaměření integračních aktivit na cizince při tzv. prvovstupu, neboť ti jsou nejvíce ohroženi, jak neznalostí jazyka, prostředí, legislativy, tak možností zneužití (nelegální zaměstnávání, kriminální skupiny, obchod s lidmi atd.).

Na závěr bych doporučila pracovníkům státní správy více naslouchat cizincům, důležitá je pak zejména vzájemná komunikace, neboť obě strany se mohou obohatit o cenné postřehy a informace, které povedou k lepší integraci cizinců. Vždyť úspěšná integrace je přínosem nejen pro samotné cizince, ale i pro majoritní společnost, tedy nás všechny.

Seznam vybraných použitých zdrojů

JEDLIČKOVÁ, Veronika a kol. *Metodika nízkoprahových kurzů pro cizince. „Šance-práce- integrace!“* 1.vyd. Evropská kontaktní skupina v České republice, 2011, 58 s. ISBN 978-80-904452-4-6.

RÁKOCZYOVÁ, Miroslava, TRBOLA, Robert. *Institucionální podmínky sociální integrace cizinců v ČR II., Role zaměstnání a vybraných institucí v procesu integrace.* 1.vyd. Brno, Barrister&Principal, 2011, 186 s. ISBN 978-80-87474-20-4.

SRB, Jan a kol. *Cizinci v České republice.* Český statistický úřad, 2012, 219 s., ISBN 978-80-250-2309-9.

ŽENÍŠKOVÁ, Marta. *Pojistné na sociální zabezpečení.* 6.aktualizované vyd. Olomouc, ANAG, 2014, 158 s. ISBN 978 -80-7263-861-1.

Výroční zpráva 2013 [pdf]. Pardubice: MOST PRO o.p.s. [cit. 10. 12. 2014]. Dostupné z: <http://www.mostlp.eu/wp-content/uploads/2014/02/MPLP_vyrocní_zprava_2013_www1.pdf>.

Poskytované služby [online]. Praha: Centra na podporu integrace cizinců [cit. 15. 12. 2014]. Dostupné z: < <http://www.integracnicentra.cz/PoskytovaneSluzby/PoradenskaAInformacniCinnost.aspx> >

Česko. Zákon č. 326/1999 Sb. ze dne 30. listopadu 1999, o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Česko. Zákon č. 155/1995 Sb. ze dne 30. června 1995, o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů.

Česko. Zákon č. 589/1992 Sb. ze dne 20. listopadu 1992, o pojistném na sociálním zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů.